
РЕТРОДЕТЕКТИВ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»

1

ЄЛЕНА ЛУПЕСКУ

*Стамбул, Турецька Республіка,
1929 рік*

Ханим була помітно захмелілою. Це Кадір відчув одразу, бо від неї йшов легкий, солодкуватий запах трояндового лікеру, що змішувався із запахом парфумів і ночі. Проте погляд незнайомки був цілковито притонним, сповненим рішучості, що дивно контрастувало з її станом.

Вона підвела руку, намагаючись втриматися за дверний укіс, що хитався перед очима, і промовила тихо, майже пошепки:

— Мене звуть Агата. Я до пана Макса Кальмана, комерсанта, що торгує перськими килимами на Еміньоню. Його ще називають Назар-беєм...

Навчений за такої ситуації реагувати миттєво й не ставити зайвих запитань, Кадір одразу збадьорився. Обличчя захмелілої ханім йому було незнайомим, проте ім'я Назар-бея слугувало пропуском. Тож він зволікати не став.

— Прошу вас, проходите! — мовив він смиренно, немов нічна гостя не перебила його сон. — Назар-бей, мабуть, спить, проте я зараз же розбуджу його й повідомлю про ваш візит.

Кадір відступив у сутінь килимарні, даючи змогу несподіваній візитерці пройти далі.

Агата одразу відчула запахи трав, якими Кадір перекладав килими, вовни та кави. Повільно роззирнувшись, вона й не помітила, як господар зник на сходах, що вели на другий поверх. Зате, угледівши диванчик, встелений м'яким перським дивандеком, спочатку впустила на нього шкіряний саквояжик, а потім і сама гепнулася, неначе в неї підкосилися ноги.

Довелося трохи почекати. Вочевидь господар, для годиться, постукав у двері, а коли, що й не дивно, реакції на це не було — увійшов і поторсав Сотника за плече.

Нарешті згори долинули приглушені голоси. Про що говорили, розчутити не вдалося. Та це й неважливо. Головне, дочекатися Назара й розповісти йому

все. Гаяти часу не можна, бо з'явившись тут, вона підставляє не тільки себе, а і його... Та ще цього доброго чоловіка, килимаря.

— Агато? — голос Сотника пролунав стривожено. Він дивився на неї з верхніх сходинок, ледь упізнавши у темному силуеті агентку Тушевського. — Що сталося? Чому ви тут?

Назар мав аж надто звабливий вигляд у піжамних штанах і халаті, накинутому поверх голого торсу. Нічогенький такий племінник у Юрія! Весь у дядька! Жінки, мабуть, йому проходу не дають!

Агата хитнула головою, відганяючи зовсім недоречні за цієї ситуації думки, нахилилася й запитально подивилася на Сотника.

— А ви як гадаєте? — відповіла запитанням на запитання.

Їй чомусь захотілося подратувати його, немов то він був винен у теперішньому її становищі, немов не заради такої миті вона дев'ять років вдавала свою у повпредстві УСРР!

— Гадаю, — промовив Назар цілком спокійно, спускаючись нижче, — раз ви о цій порі тут, то у вас великі неприємності.

— Так і є, — підтвердила Агата. — І, чорт забирай, неприємності — це ще слабо сказано!

— Вас викрили? — запитав Сотник.

— Ще ні, — розвела руками. — Поки що. Хоч, упевнена, вони на правильному шляху. Не скласти

два до двох здатен хіба що зовсім ідіот, а таких серед чекістів не так і багато. Звісно, — вела вона далі, — якщо не копатимуть надто ретельно, то, можливо, не викриють. От тільки сподіватися на голу удачу й чекати, що цього не станеться, навряд чи розумно з мого боку!

Назар уважно подивився на неї. Слідом за ним, сходами спускався Кадір.

— Ви голодні? — запитав він, радше для того, щоб відвернути її увагу від гнівних думок.

— Який ви ввічливий! — пирхнула Агата на-смішкувато, бо перед її внутрішнім поглядом миттю сплив давній спогад: вона, дев'ять років тому, у старенькій суконці та вицвілому капелюшку за столиком ресторації *Galista* зі склянкою цитринового шербету в руці, і він, елегантний Юрій Тушевський, що підійшов до неї, наче змій-спокусник, почавши саме з такого запитання. — Точнісінько, як ваш дядько Юрко! — з гіркою іронією в голосі повела вона далі. — Той із незнайомими жінками так само починає про їжу балакати... Але зараз, — Агатин голос став різким, — мені байдуже до того, голодна я чи сита. Мені потрібно забиратися зі Стамбула та Туреччини! Негайно!

— Після того, як турецькі спецслужби виявили сховище в підземеллях мечеті Міхрімах-султан на Ускюдарі — так, — хитнув Назар головою. — Цілком із вами згоден, Агато. Спецоперація й викриття

наробили галасу, а ви, поза сумнівом, привернули до себе увагу ваших... кхм, колег із радянського повпредства.

— Який розумний юнак! — схвально проказала Агата, звернувшись до Кадіра. — Навіть пояснювати нічого не треба. Усе сам розуміє!

Назар вловив аромат трояндового лікеру, що долинув до нього разом із подихом Агати, і вирішив не звертати увагу на її їдку іронію.

— Я не отримував жодних розпоряджень щодо вас ні від дядька Юрка, ні від будь-кого, — повільно промовив він. — Проте я думав про це... Про ваше можливе виведення зі Стамбула. Було б прикро, якби чекісти розкрили вас...

— От і чудово! — хитнула Агата головою. — Отже, ми порозумілися. Тому, повторюся, відчалити зі Стамбула я маю якнайшвидше.

— Відчалити? — повторив Сотник, подивований її нерозважливістю. — На кораблі вам не можна. Порт Еміньюн кишить переодягнутими чекістами, — він затнувся, на мить подумавши про Марі. — А на теплоходах зазвичай працюють їхні люди... Вас «приймуть» у найближчому порту. Або ж приріжуть і викинуть тіло в море дорогою... Краще вибиратися потягом.

— Я й не думала про море, — стонула плечима Агата. — Радше про Схід. Тільки от куди мені податися тим потягом? — поцікавилася вона. Відколи

я прибула із врангелівською евакуацією до Стамбула, так нікуди й не виїжджала звідси. До того ж у Туреччині чекісти, поза сумнівом, мене знайдуть у будь-якому разі й так само переріжуть горлянку. Тож слід вибиратися якомога далі звідси. Розумієте? Уже завтра, — мовила вона із притиском. — Якщо ви не допоможете, то мене кораблем відправлять у котрийсь із радянських портів, до Одеси, наприклад, а далі до Москви, щоб розстріляти без суду й слідства. Це якщо вважатимуть мене цінною. Проте, гадаю, аж так вони зі мною не панькатимуться. У них заведено прирізати чи застрелити на місці.

— Ні, ні, — похитав головою Сотник. — Ми не допустимо цього! Кадіре-ефенді, — він глипнув на килимаря, що занімів на останній сходинці. — Допоможіть, будь ласка. Доки я одягатимусь, приготуйте ханім чогось перекусити. Їй потрібно підкріпитися перед дорогою. А я мушу... кілька хвилин... обдумати все...

— Звичайно! — промовив Кадір, навіть зрадівши, що йому теж є чим зайнятися. — Не турбуйтеся, Назар-бею, я пригощу ханім. Бажаєте яєшні, пані? — гречно звернувся він до Агати.

Назар тим часом швидко одягнувся, а от на думку йому нічого путнього не спадало.

Що ж робити? Чому дядько Юрко не передбачив таку можливість — відступу для Агати? Вона ж була його чи не найліпшою агенткою всі ці роки?

Жодної інструкції не залишив. Кинув її просто в пекло й усе...

Здається, найпростіше рішення — негайно дістатися залізничного вокзалу Гейдарпаша на азійській стороні Босфору, а там придбати квитки на найближчий потяг до Східної Анатолії, скажімо, до Ерзурума.

У прикордонному військовому містечку, переповненому емігрантами, які щодня кудись виїжджають, легко загубитися, злитися з натовпом. Так, в Ерзурумі Агата могла б перебути певний час, ну, скажімо, з місяць, не викликаючи жодної підозри. А він тим часом сповістив би дядька Юрка, і той прибув би з Тебриза за нею або допоміг їй подолати цей непростий відтинок шляху до Персії самотужки. Скажімо, автомобілем чи з купецьким караваном килимарів... Цілком можлива річ! Так, гори, холод, небезпека... Але іншої ради нема.

Хай уявить себе Гертрудою Белл... Чим не романтика!

До того ж у Тушевського в Ерзурумі напевно мають бути якісь зв'язки. Не може бути, щоб він нікого там не мав зі своїх людей. Та спершу Агату слід вивезти зі Стамбула! І вона має рацію — це треба зробити негайно!

Звісно, він міг би відправити її звичним шляхом — із тими, хто йому доправляє з Персії килими, але ризик втратити цілком законспірований спосіб

сполучення та комунікації, яким, окрім килимів, Назар із Тушевським вели приватне листування, а за потреби Сотник ще й надсилав комунікати та усіялкі агітки до Персії, а звідти до Туркестану, був надто великим. Тому краще їй дістатися Ерзурума. А там Бог допоможе.

До того ж розслідування у радянському повпредстві, мабуть, у розпалі. Завтра відсутність Агати помітять, почнуть її шукати по усьому Стамбулу, докопаються до істини. А якщо вона залишиться й прийде на роботу, заарештують просто на робочому місці... Навряд чи її потарабаниють аж до Москви, щоб допитувати в підвалах Луб'янки. Занадто великі витрати. Зроблять це тут, із пристрастю, і розстріляють, як вона каже, без суду й слідства, просто на задньому дворі повпредства...

Стоп! Назар примружив очі: розстріляють без суду й слідства... І як він раніше про це не подумав?

Якщо його хитрощі й розгадають, то не одразу! А така комбінація добряче заплутає сліди радянським виродкам! І поки вони рейдатимуть — Агата, справжня Агата вже буде далеко від Стамбула. В Ерзурумі їй усього лише треба дочекатися Тушевського. Що ж, це, безумовно, світло у кінці тунелю!

Назар спустився вниз і глипнув на Агату, якою люб'язно опікувався Кадір. Вона вже оговталася й почувалася цілком комфортно, навіть жартувала.

Хміль від трояндового лікеру, здавалося, вивітрився з її голови.

— Якби ми мали хоч трохи часу в запасі, можна було б спланувати все ретельніше, — промовив Сотник. — Я виготовив би для вас надійні документи. А так доведеться ризикувати, їхати зі своїм паспортом...

— Не хвилюйтеся, у мене є підробні документи, — раптом відповіла вона. Потягнулася до саквояжика й дістала шкіряне портмоне. — Це перше, на чому я наголосила, починаючи співпрацю з вашим дядьком, — пристойні документи, — додала Агата, багатозначно хитнувши головою, мовляв, не варто її сприймати за тупеньку коханку Тушевського, готову за нього своє життя покласти на вівтар боротьби незрозуміло за що.

— Румунська емігрантка Єлена Лупеску, — промовив Сотник, ретельно оглядаючи паспорт, і полегшено видихнув: документ був ідеальним, а отже, чудовим прикриттям. Це вже спрощувало його завдання. — Чудово! — сказав уголос. — Це дає вам неабиякий шанс, Агато. Іноземний паспорт у межах Турецької Республіки вам потрібен лише для ідентифікації особи, не більше! І не вимагає спеціальних внутрішніх віз. До того ж Румунія, батьківщина Єлени Лупеску, не є безпосередньо ворожою ні до більшовиків, ні до Туреччини. Паспорт громадянки нейтральної або відносно нейтральної держави викликатиме менше

підозр у турецької поліції, прикордонників та чекістів, аніж паспорт білої емігрантки!

— То чого ми сидимо? — звела Агата запитально брову.

— А й справді, — гмикнув Сотник. — Отже, Кадіре-ефенді, ми вирушаємо на поромну станцію в Еміньюню. А звідти — на залізничний вокзал Гейдарпаша.

Килимар лише розвів руками.

— Погрюкаєте добре у двері, коли повернетеся, — проказав він.

— Гадаю, це станеться на світанку, — відповів Сотник. — Якщо нам пощастить і вдасться посадити Агату на потяг до Ерзурума.

Назар сгннув у нагрудну кишеню пальта й простягнув їй згорток із грошима.

— Це вам на витрати, — звернувся він до Агати. — Беріть і користуйтеся за потреби. Тільки у потязі розкладіть все по різних схованках, щоб у разі чого не лишитися зовсім без грошей. За потреби — телеграфуйте з Ерзурума, я надішлю ще.

— Дякую, — просто відповіла вона, ховаючи пакунок до саквояжика.

— Є ще одна річ, — завважив Назар. — Вам потрібна хоч якась валіза... Ви не можете мандрувати потягом отак, без нічого. Це привертатиме зайву увагу й викликатиме підозру. Якщо ви емігрантка, то валіза має бути обов'язково!

— Додому по валізу я не повертатимуся! — безпеляційно промовила Агата. — Може, на мене там уже чекають.

— У цьому немає потреби, — махнув Сотник рукою, — здається, в мене є для вас валіза.

Йому знадобилося хвилин десять, щоб забігти на другий поверх, ухопити модну валізу Марі, вкинути до неї пеньюар, дві перші ліпші сукні, які трапилися під руку, хутрянну мантилю, кофтину, кілька пар панчіх, якусь білизну й черевики. А ще дзеркальце, гребінець, помаду, кілька носовичків і пляшечку з парфумами.

— Ось! — поставив він валізу біля Агати, коли спустився вниз. — Тут речі, які можуть вам знадобитися, і ви справлятимете враження жінки, що подорожує, а не втікачки. Уже в Ерзурумі придбаєте собі решту речей. Проте надто не смітіть грошима, не привертайте до себе уваги. Поводьтеся, як емігрантка, що рахує кожну копійчину. Там буде найскладнішим дочекатися звістки від Юрія Тушевського, появи його самого чи людини, яку він пришле за вами. На це може піти близько місяця. Будьте готові до цього.

Агата нервово ковтнула повітря.

— Як він дізнається, що я в Ерзурумі чекатиму на нього? — поцікавилася вона.

— Уранці я телеграфую йому. Сповіщу про вас. Ви ж, діставшись до Ерзурума, винаймете номер

у якомусь пристойному, проте не надто дорогому готелі й повідомите мені, де зупинилися. Телеграфуйте до Стамбула на ім'я Макса Кальмана. Якщо все мине гладко, надішліть, скажімо, такий текст: килими чудові, ви закупили цілу партію, а тепер очікуєте на перевізника. Якщо звістки від Тушевського не буде надто довго, напишете, що партія килимів з Тебриза затримується, а ви втрачаєте терпіння.

— Зрозуміла, — тихо проказала Агата.

— Але ж, — прошепотів збентежений Кадір до Назара, коли той з Агатою підвелися, — валіза... і підозрюю, те що в ній, належить Марі-ханім! Навряд чи їй сподобається, що ви віддали отак просто її речі іншій жінці...

— Переживе! — відповів Назар, і сам здивувався, яким холодом війнуло від його слів.

ЗМІСТ

1. Єлена Лупеску	5
2. Залізничний вокзал Гейдарпаша.....	17
3. Я ненавиджу цей світ.....	29
4. Чорна кішка	37
5. Перлинне намисто	49
6. Мурський	56
7. Як ми тепер співпрацюватимемо	66
8. Буду вашою совістю	71
9. Ерзурум	78
10. Ранок у Великому Хан-готелі.....	92
11. Зустріч	97
12. Від'їзд.....	104
13. Несподіваний ворог	116
14. Притулок контрабандистів	126
15. Рейд	142
16. Тегеран.....	152
17. На віллі	158
18. Тушевський	166

19. Там, де завжди брудно	174
20. Витратний матеріал	187
21. Невеличке доповнення	195
22. Привид з причалу	211
23. Воскресіння	220
24. Бережи себе	230
25. Ніби й нічого не сталося	246
26. Несподіваний візит	255
27. Лють	272
28. Терзання	280
29. Технологія	285
30. Чекісти-ліквідатори	303
31. Вирок	310
32. Українська опера	319
33. Сабах	340
34. Епілог	368
35. Справжня історія	382
Післяслово авторки	392
Реальні історичні постаті — герої романів циклу ORIENT	402
Герої циклу романів ORIENT, створені авторською уявою	411